

بررسی اثرات برنامه ریزی در آموزش و پرورش

رمضان زمانی

دبیر آموزش و پرورش فارس - شهرستان لامرد، گروه علوم تربیتی، لامرد، ایران ramzyzamaneh@gmail.com

چکیده

سابقه و هدف: برنامه ریزی آموزش و پرورش در ابتدا بر مبنای علمی جا افتاده ای استوار نبود. مطالعه تاریخچه برنامه ریزی آشکار می سازد که بسیاری از مفاهیم برنامه ریزی، آن چنانکه امروزه آنرا در می یابیم، در گذشته روشن نبوده است. هدف بررسی اثرات برنامه ریزی در آموزش و پرورش است.

مواد و روشها: مطالعه حاضر از نوع توصیفی تحلیلی است و پس از بررسی مفاهیم با ارائه نتایج به پیشنهادات کاربردی پرداخته شده است. روش تحقیق حاضر توصیفی و روش گردآوری اطلاعات آن، کتابخانه ای است. بدین صورت که از منابع کتابخانه ای نظیر: کتاب، مقاله، منابع خارجی و ... و آموخته های محقق استفاده شده است.

یافته ها: از نظر این پژوهش برنامه ریزیهای اولیه بیشتر صورت تخیلی و آرزویی داشت. به همین دلیل است که بسیاری از برنامه ها عملی نبوده اند، یا بین آنچه به نام برنامه روی کاغذ نوشته می شده، و آنچه در میدان عمل ظاهر می گشته، فاصله و تفاوت فاحشی وجود داشته است، و چه بسا نتایج زیانباری را به همراه داشته است.

نتیجه گیری: از مباحث ایراد شده نتیجه گرفته می شود که برنامه ریزی آرزویی فهرستی از توقعات و خواسته های دست نیافتنی هستند. بسیاری از برنامه ها این چنین هستند و به خواب و خیال می مانند. برنامه ریز در عالم رویا تصویری از آینده می کشد که در آن خواسته ها و نیازها همه بر آورده می شوند. در این نوع برنامه ها معلوم نیست که فهرست توقعات و خواسته ها چگونه تهیه شده اند. ارتباط بین هدفهای برنامه و نیازهای توسعه و رشد ملی معلوم نیست. راههای رسیدن به مقصد مشخص نشده است.

واژگان کلیدی: برنامه ریزی، آموزش و پرورش، معلم، هدف.

مقدمه

بدیهی است که هر برنامه آموزشی و پرورشی، هم عناصر کمیته دارد و هم اجزای کیفیتی. که در برنامه ریزی باید به هر دو توجه شود. در گذشته، برنامه ریزیهای آموزش و پرورش تک بعدی بودند و فقط هدفهای کمیته مورد توجه بودند. ولی به تدریج پای مسایل کیفیتی که در حقیقت جان و روح آموزش و پرورش هستند نیز به میان کشیده شده است. اما باید اذعان داشت که بازوی کیفیتی برنامه ریزیهای آموزش و پرورش در مقایسه با بازوی کیفیتی هنوز بسیار ضعیف و نا توان مانده است. بعد کمیته برنامه ریزی آموزش و پرورش به مسایلی می پردازد که جنبه مقداری و شمارشی دارند، از قبیل تعداد افراد مورد نیاز، در سطوح مختلف دانش و مهارت و تخصص، برای بخشهای مختلف تولید و خدمات. تعداد افراد لازم التعلیم در گروههای مختلف سنی. تعداد شاگردان در دوره های مختلف رسمی عمومی. تعداد شاگردان در دوره های و رشته های مختلف تخصصی تحصیلات رسمی. تعداد شاگردان در برنامه های مختلف غیر رسمی. تعداد معلمان برای دوره ها، رشته ها و برنامه های مختلف آموزشی. تعداد مدیران و کارکنان آموزشی. تعداد مدارس و مراکز و تاسیسات مختلف آموزشی. تجهیزات و وسایل آموزشی. [۱].

بعد کیفیتی برنامه ریزی آموزش و پرورش با محتوای آموزش و پرورش و چگونگی انجام آن سرو کار دارد و مسایلی از قبیل: فلسفه آموزش و پرورش، آرمانها، مقاصد و هدفهای آموزش و پرورش، مواد درسی، تربیت معلم و مدیر، روش شناسی آموزش و پرورش، ارتباطات آموزش و پرورش، محیط و فضای معنوی و روانی آموزش و پرورش و ... شامل می شود [۲].

مواد و روشها

پژوهش حاضر یک پژوهش کاربردی است که با استفاده از روش پژوهش کیفی از نوع تحلیل محتوای استقرایی انجام گردیده است. در این مطالعه برای استخراج و تدوین مطالب از روش سه سو سازی استفاده گردید؛ یعنی مطالعه با بهره گیری از پژوهشهای مربوط و مبانی نظری انجام شد. این روش تحقیق از نوع روش تحقیق نظری است که با روش تحلیل محتوا و با رویکرد کیفی انجام گرفته است. ابزار جمع آوری اطلاعات، فیشهای برداشت شده از کتب گوناگون و از طریق مطالعه کتابخانه ای بوده است. قلمرو تحقیق، کلیه منابع اصلی و دست اول و همچنین منابعی بوده است که دیگران به صورت نقد در خصوص آنها تدوین نموده و به زبان های انگلیسی و فارسی بوده است. در این مورد محقق به سراغ منابع اولیه و و کتاب ها، آثار و نوشته های دست اولی که به طور مستقیم و غیر مستقیم به موضوع اشاره نموده رفته است. بر اساس تحلیل منابع، یافته های پژوهش را ارائه داده است و در نهایت این یافته ها را مورد بحث قرار داده است. شیوه انتخاب منابع که مبنای تحلیل قرار گرفته است، عمدتاً اصالت منبع، موثق بودن و مرجعیت نویسنده یا نویسندگان بوده است. همچنین قابلیت دسترسی به منابع نیز وجهه نظر قرار گرفته است و در پایان به جمع بندی و نتیجه گیری بحث می پردازیم.

مبانی نظری**مفهوم جریان و مداومت در برنامه ریزی**

برنامه ریزی به نوشتن برنامه ختم نمی شود بلکه فراگردی است که باید مداومت داشته باشد و با توجه به بازتاب نتایج فعالیتهای انجام شده، یافته های جدید، تغییرات تکنولوژی، پیشرفت دانش و معرفت دگرگونی منابع و امکانات و تحول اولویتهای، دائم ارزیابی شده و تکمیل گردد [۳].

مفهوم ارشاد و هدایت در برنامه ریزی

برنامه ریزی متضمن ارشاد، هدایت و مداخله در فعالیتهای جمعی است و به همین جهت بسته به چگونگی و میزان اعمال نفوذش اشکال گوناگون به خود می گیرد [۴].

مفهوم دور نگر و هدف گیری در برنامه ریزی

برنامه ریزی فعالیتی جهت دار و دورنگر، بدین جهت بسته به چگونگی انتخاب هدف، ممکن است فعالیتی باشد آینده نگر، آینده ساز، یا آینده گزین.

- اگر هدف برنامه ریزی فقط پیش بینی آینده باشد، در این صورت فعالیتی است آینده نگر.
- اگر هدف برنامه ریزی ساختن و شکل دادن به آینده باشد، در این صورت فعالیتی است آینده ساز.
- اگر هدف برنامه ریزی انتخاب کردن بین اشکال مختلف آینده باشد، در این صورت فعالیتی است آینده گزین. [۵]

مفهوم تفکر و عقلانیت در برنامه ریزی

برنامه ریزی، فعالیتی است حساب شده و منطقی، یعنی باید متکی به اطلاعات دقیق و صحیح باشد. نیازها و انتظارات را تشخیص دهد. محدودیتها، تنگناها موانع و منابع موجود را محاسبه و پیش بینی کند و براساس آنها طرحهای واقع بینانه برای رسیدن به مقصود تنظیم و ارائه کند [۶].

تعریف برنامه ریزی

برنامه ریزی فراگردی است مداوم، حساب شده و منطقی، جهت دار و دورنگر، به منظور ارشاد و هدایت فعالیتهای جمعی برای رسیدن به هدف مطلوب [۷].

مفهوم برنامه ریزی آموزشی

از برنامه ریزی آموزشی تعاریف گوناگونی شده است که از برداشتهای متفاوت صاحب نظران نسبت به مقوله برنامه ریزی آموزشی ناشی می شود. برخی برنامه ریزی آموزشی را آینده نگری و نقشه کشیدن برای آینده آموزش و پرورش می دانند. عده ای آن را پیش بینی نیازها و تخمین منابع برای تحقیق اهداف از پیش تعیین شده تلقی می کنند. به تعبیر گروهی دیگر برنامه ریزی آموزشی به تعیین تصمیم گیری درباره آینده آموزش و پرورش. یکی از صاحب نظران این حوزه برنامه ریزی آموزشی را روشی برای انتخاب منابع و اهداف طبق یک استاندارد می داند [۸].

در اصلاح نامه مرکز منابع اطلاعات آموزشی آمده است برنامه ریزی آموزشی یعنی فرایند تعیین اهداف روشها فعالیتها منابع و برنامه های موسسات آموزشی و، برنامه ریزی آموزشی را کاربرد روشها تحلیلی درمورد هر یک از اجزا نظام آموزشی به منظور ایجاد یک نظام آموزشی کار آمد می داند [۹].

مفهوم آموزش و پرورش:

آموزش و پرورش در کلی ترین معنای آن عبارت است از فرایند کمک به جریان رشد انسان از آنجا که آموزش و پرورش یا تعلیم و تربیت دارای وجوه و اشکال متفاوتی است. بسیاری از صاحب نظران بر این عقیده اند که آموزش و پرورش در طول تاریخ به سه شکل وجود داشته است. که عبارتند از: رسمی، نیمه رسمی، غیره رسمی اما آنچه در این نوشتار منظور است آموزش و پرورش رسمی است که مراحل مانند پیش دبستانی، دبستانی، راهنمایی و متوسطه و عالی دارد. این نوع آموزش و پرورش که در کشورها طی ۱۵۰ سال اخیر به دنبال تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشور و نیز به دنبال نیاز به تربیت نیروی انسانی شکل گرفته است زیر نظر دولت اداره می شود و همه ساله سهم زیادی از منابع مالی کشور به آن اختصاص داده می شود [۱۰].

در قبال منابعی که هدف اداره و توسعه ی آن می شود انتظار می رود اهداف گوناگونی مانند حفظ ارزشهای دینی، انتقال هویت فرهنگی و تامین نیروی انسانی مورد نیاز را محقق کند و به عبارت دیگر در رشد انسان و همه به توسعه جامعه کمک کند بر این اساس وقتی انتظار می رود که آموزش و پرورش مقاصد و انتظارات مشخصی را برآورده کند باید پیشاپیش در مورد آن بی اندیشد، راه های وصول به اهدافش را شناسایی کرد. موانعی را که احتمالاً بر سر راه تحقق اهدافش قرار دارد یا قرار خواهد گرفت برطرف کرد، منابع آن را اعم از منابع انسانی و مادی تامین و در مجموع آنها را تابع برنامه و برنامه ریزی کرد [۱۱].

تعریف نیاز:

مفهوم نیاز یکی از وسیعترین و پرکارآمدترین واژه هایست که در حوزه های مختلف خدمات اجتماعی به ویژه تعلیم و تربیت متداول است. بررسی پیشینه حوزه تعلیم و تربیت نشان می دهد که برخلاف کاربرد وسیع این واژه برای توجیه ضرورت و اهمیت

بسیاری از برنامه های تربیتی و مبدل شدن سنجش نیازها به عنوان یک اصل در توزیع منابع و امکانات برای طرحها و پروژه های مختلف هنوز برداشت واحدی از آن در دسترس نیست [۱۲].

شاید به جرات بتوان گفت که در بسیاری از منابع و گزارش مربوط به نیاز سنجی مفهوم نیاز بدون دقت و صراحت لازم به کار می رود و به همین دلیل قابل تغییر و تفسیر می باشد و ابهام ناشی از مفهوم نیاز باعث شده است که بسیاری از اسناد و منابع برای بیان و ارائه مفهوم وسیع و فراگیر از نیاز دچار شکست شوند و با تعریف نیاز از زاویه یا دیدگاه خاص نگرش سوگیرانه و تک بعدی به این واژه وسیه داشته باشند. این ناکامی در ارائه یک برداشت منسجم و جامع از مفهوم نیاز باعث شده است که برخی از متخصصان و صاحب نظران این قلمرو از واژه های جایگزین که از شفافیت و صداقت بیشتر برخوردار هستند به جای واژه نیاز استفاده کنند [۱۳].

نیاز سنجی و جایگاه آن در تعلیم و تربیت

نیاز سنجی به عنوان یکی از مولفه های مهم در بسیاری از حوزه ها که با برنامه ریزی و تدارک پیشاپیش به اهداف و مقاصد معینی سروکار دارند. از دیرباز مورد توجه بوده است. و بررسی ها نشان می دهد که نیاز سنجی در مقام مقایسه پیش تر در ارتباط با «خدمات اجتماعی» از جایگاه ویژه ای برخوردار است [۱۴].

زیرا در این حوزه ها نیاز همواره به عنوان یک اصل زیر بنایی که روشنگر نوع خدمات مورد نظر و جمعیتی که باید آن خدمات را دریافت نمایند مورد پذیرش است. در این حوزه ها طرز تلقی حاکم آن است که خدمات عمومی باید نسبت به نیازهای عموم مردم پاسخگو باشد به این دلیل در مقام مقایسه با اصولی نظیر اولویت های سیاسی یا توانایی پرداخت افراد، اصل نیاز به عنوان زیربنایی ترین اصل در توزیع خدمات مبدل گشته است و در جوامع مختلف تنها بر اساس بررسی نیازها اولویت خدمات معین می گردد. تلقی نیاز به عنوان ملاک اصلی در تشخیص خدمات گوناگون و اجرای برنامه های متنوع در جهت رفاه و آسایش عمومی سبب شده است که تحقیقات و مطالعات گسترده ای در خصوص جایگاه اهمیت و روشهای مشخص کردن نیازها صورت پذیر و به ویژه در حوزه خدمات اجتماعی و بهداشت مولفه نیازسنجی از پیشینه ای غنی برخوردار گردد درک اهمیت و نقش نیازسنجی در این حوزه ها سبب شده است که حتی برخی از صاحب نظران توسعه خدمات اجتماعی از انعکاس از شناسایی و تحقیق نیازها از طریق ارائه خدمات متنوعی تلقی نمایند و نیازها را عامل اساسی تعیین کننده اهداف خدمات اجتماعی تعریف کنند [۱۵].

تعلیم و تربیت نیز به عنوان حوزه ای که درصد ارائه خدمات آموزشی و پرورشی مختلف به جامعه و افراد است، به نحوه بارزی با مقوله بررسی نیازها گره خورده است. نیازسنجی به عنوان فرایند جمع آوری و تحلیل اطلاعات که براساس آن نیازهای افراد گروه ها و جوامع مورد شناسایی واقع می شود، دارای قدمتی به اندازه خود تعلیم و تربیت و یا در واقع خود انسان است. زیرا انسان در طی قرون و اعصار همواره ناگزیر از شناسایی نیازهای متنوع خویش و تصمیم گیری درباره طرق بر طرف ساختن آنها بوده است [۱۶].

با این اعتبار جوامع بشری تربیت و آماده سازی نسل، همواره نظامی را هر چند به طور سنتی تدارک می دیده اند و برنامه های تربیتی را براساس آنچه به عنوان نیاز در نظر گرفته می شد تدوین می کرده به بوته عمل می گذاشته اند و متناسب باتغییر و تحولات اجتماعی که در نتیجه آن هدف ها و نیازهای جدید مطرح می شد برنامه ها و طرح های نوینی را به دنبال می کرده اند. با این حال علی رغم اینکه نیازهای آموزشی برای قرون متمادی به طور سنتی و ذهنی مورد سنجش و ارزیابی واقع می شد، سنجش منظم و دقیق نیازهای آموزشی تا اواسط قرن بیستم صورت نمی پذیرفت. مسائلی نظیر تحولات سریع اجتماعی و لزوم آماده سازی افراد برای زندگی شخصی و حرفه ای از یک سو و تقاضای عمومی و حرفه ای برای برنامه های تربیتی نظامی یا فته و پاسخگو نسبت به مسائل موجود از سوی دیگر منجر به ظهور الگوهای برنامه ریزی مبتنی بر اطلاعات گردید. و از آنجا که طراحی و

به کارگیری هر گونه نظام اطلاعاتی در تعلیم و تربیت مستلزم توجه و عنایت ویژه ای به مقوله بررسی نیازها است، به تدریج نیازسنجی مورد توجه محققان و صاحب نظران تعلیم و تربیت قرار گرفت [۱۷].

انواع برنامه ریزی در آموزش و پرورش

در آموزش و پرورش با توجه به هدف مورد انتظار و بنا به حد قلمرویی که در برنامه ریزی مورد توجه است انواع مختلفی از برنامه ریزی وجود دارد. هر یک از آنها زمینه مشخص و مفهومی دارند که اگر از یکدیگر تمیز داده شوند تصمیمات دقیق تری اتخاذ می شود. در مجموع می توان سه نوع برنامه ریزی در نظر گرفت [۱۸].

طرح ریزی آموزشی و پرورش

طرح ریزی آموزش و پرورش به تهیه برنامه ای اطلاق می شود که هدفی کاملاً مشخص و قابل اندازه گیری و ارزشیابی داشته و محدوده زمانی اجرایی آنها معلوم باشد. همچنین منابع مالی و انسانی و فنی مورد استفاده در برنامه ریزی نیز به طور مشخص تعیین شده باشد. طرح تهیه کتابهای درسی، طرح مبارزه با بی سوادی، طرح تربیت دبیر متوسط نظری، طراحی تربیت مشاوران دوره راهنمایی و غیره نمونه هایی از طرح آموزش و پرورش می باشند [۱۹].

برنامه ریزی نیروی انسانی

برنامه ریزی نیروی انسانی شامل برنامه ریزی برای تربیت عموم کارکنان از کارگران نیمه ماهر و ماهر گرفته تا تکنیک، مهندسان پزشکان - معلمان - استادان و سایر متخصصان می باشد. برنامه ریزی نیروی انسانی مستقیماً با برنامه ریزی اقتصادی مربوط است: زیرا هدف آن تربیت افرادی است که باید چرخهای اقتصادی کشور را به حرکت در آورند. به طور کلی برنامه ریزی نیروی انسانی بیشتر به آن جنبه آموزش و پرورش تکیه می کند که به تربیت افرادی برای دنیای کار می پردازد و یا ابعاد دیگر آموزش و پرورش از قبیل پرورش اجتماعی، عقلانی، عاطفی معنوی، هنری، غیره مستقیماً سروکار ندارد [۲۰].

برنامه ریزی آموزشی:

برنامه ریزی آموزشی کلیه ابعادی و ارکان آموزش و پرورش را در بر می گیرد و تمام انواع آموزش و پرورش یا موسسات و سازمانهای دیگر، همه را شامل می شود. دامنه برنامه ریزی آموزشی از انواع دیگر برنامه ریزی در آموزش و پرورش وسیع تر است. وسعت و اهمیت برنامه ریزی آموزشی با تحلیل مختصر نظام آموزشی وضوح بیشتری پیدا می کند [۲۱].

آموزش و پرورش یکی از نهادهای اصلی جامعه است که تعلیم و تربیت و ساختن انسانهای مطلوب جامعه مربوط را بر عهده دارد. برای پرورش افراد مطلوب باید یک نظام آموزشی کارآمد و وجود آید در نظام آموزشی کارآمد اجزاء و عناصر مختلف آن اعم از موارد درسی دانش آموز، معلم و سایل آموزشی فضا و تجهیزات بودجه و اعتبارات و غیره با یکدیگر رابطه متقابل دارند تا دست یابی به هدف مورد انتظار را امکان پذیر سازند. علاوه بر این هر یک از اجزا به تنهایی نیز از کیفیت و کارآمدی لازم باید برخوردار باشند. مثلاً معلم که نقش ایجاد شرایط مساعد برای یادگیری موثر ایفا می کند باید صلاحیت لازم را برای انجام چنین نقشی در نظام آموزشی دارا باشد تا به کارآمدن بودن نظام یاری رساند. یا فضای آموزشی که یادگیرندگان ما را در بر می گیرد و فعالیتهای یادهی - یادگیری در آن اتفاق می افتد باید از ویژگیها و شرایط لازم برخوردار باشد تا به تحقق یادگیری مفید و موثر کمک کند. هر کدام از عناصر نظام آموزشی را که در نظر بگیریم چنین ویژگی را باید دارا باشد تا بتواند در ارتباط با عناصر دیگر کار کرد مثبت داشته باشد. زمانی می توان از نظام آموزشی کارآمد برخوردار بود که از نیازهای واقعی جامعه اطلاعات کافی در دست داشته باشیم براساس آنها هدف های مناسبی را طراحی کنیم و برای رسیدن به آن هدف ها روشهای صحیح آموزشی را انتخاب نماییم. مجموعه ی فعالیت های فوق الذکر بر صورت نظام دار توسط علمی انجام می گیرد که برنامه ریزی آموزشی نام دارد. به عبارت دیگری برنامه ریزی آموزشی عبارت است از کاربرد روشهای تحلیلی درمورد هر یک از اجزا نظام آموزشی و هدف آن استقرار یک نظام آموزشی کارآمد است [۲۲].

اهمیت برنامه ریزی آموزشی

برای شروع بحث اهمیت و برنامه ریزی آموزشی از کلاس شروع می‌کنم کلاس یک نظام است و دانش آموز، معلم وسایل آموزشی و غیره اجزای آن را تشکیل می‌دهند. کلاس نظام کوچکتری از یک نظام بزرگ تر یعنی مدرسه است. مدرسه نیز جزئی از یک نظام بالاتر به شمار می‌رود. به همین ترتیب تا سطح استان و کشور نظام آموزشی کل کشور تشکیل می‌شود. نظام آموزشی نیز جزئی از نظام وسیع اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشور می‌باشد. برای کارآمدی نظام آموزشی باید بین اجرا آن از یک طرف و بین نظام آموزشی با نظام های دیگر جامعه از طرف دیگر ارتباط مفید و موثر وجود داشته باشد. انجام این مهم و وظیفه برنامه ریزی آموزشی است. در آنچه که در برنامه ریزی آموزشی اهمیت دارد وقوف به ارتباط و تعامل این زیر نظام ها با نظام کل است. از این رو به منظور مشاهده کارکرد یک نظام بزرگ و زیرنظام ها با نظام کل از این رو به منظور مشاهده کارکرد یک نظام بزرگ و زیر نظام های آن به طور اعم باید بحیرت وسعت دیدکافی برخوردار بود و به ظواهر امر اکتفا نکرد. بلکه باید در پی شناخت عواملی بود که در کیفیت کارکرد نظام یا زیرنظام ها نقش تعیین کننده ایفا می‌کنند. برنامه ریزی آموزشی برای انجام وظیفه یادشده باید شناخت درست از نارسائیهها و کاستی ها داشته باشد و قبل از ارائه هر راه حل بصیرت لازم را نسبت به کل نظام آموزشی کسب کند. این بصیرت لازم را نسبت با کل نظام آموزشی کسب کند. این بصیرت از طریق گردآوری اطلاعات درست و به هنگام و تعمق در آن اطلاعات حاصل می‌شود [۲۳].

برنامه ریزی آموزشی در سه سطح می‌باشد: ۱- سطح فراسوی کلان ۲- سطح کلان ۳- سطح خرد
سطح فراسوی کلان: در این سطح برنامه ریزان آموزشی همگام با سیاست گذاران و مدیران کشورها هدف های کلی آموزش و پرورش را در ارتباط با نیازهای نهادها و سازمانهای دیگر جامعه تعیین می‌نمایند. هدف های کلی آموزش و پرورش براساس الگوی توسعه کشور تعیین می‌شوند. سطح فراسوی کلان حمل اتصال نظام آموزش با برنامه ریزی کلی توسعه جامعه است آنچه که باید دانش آموزان به دست آوردند و در جامعه به نیروی مفید و کارآمد تبدیل گردند در این سطح تعریف می‌شود و به همین دلیل نتیجه در این بازده نامیده می‌شود [۲۴].

سطح کلان:

در این سطح هدف های کلی آموزشی و پرورش به هدف های دوره های تحصیلی تجزیه می‌شود مواردی از قبیل اینکه چه بخشی از هدف های کلی در دوره متوسط و چه بخشی در دوره های دیگر تحقیق یابند و یا اینکه نیروی انسانی مورد نیاز چه شرایط باید داشته باشند و چگونه تربیت شوند و از جمله تصمیماتی است که در سطح کلان برنامه ریزی اتخاذ می‌شوند. نتیجه در این «برونداد» نامیده می‌شوند [۲۵].

سطح خرد:

دانش آموزان برای رسیدن به هدف های یادگیری باید دانش ها، مهارت ها و نگرشهایی کسب کنند. این موارد که ابعاد مختلف یادگیری را تشکیل می‌دهند. در این سطح تعیین می‌شوند. همچنین در مورد فرایند یاددهی - یادگیری، فرصت های یادگیری، شرایط موفقیت در دوره، چگونگی ارزشیابی و غیره در سطح خرد تصمیم گیری می‌شود [۲۶].

ارتباط سطوح برنامه ریزی

سطوح برنامه ریزی به یک دیگر مرتبط هستند و این ارتباط برنامه ریزی صحیح را تضمین می‌کند. اگر ما به یکی از این سه سطح بیندیشیم و سطوح دیگر را رها کنیم نتایج رضایت بخشی به دست نخواهد آمد توجه به قسمتی از نظام مثلاً یک درس یا رشته مثل آن است که در یک کارخانه ماشین سازی تمام کوشش خود را متوجه طراحی و تولید گلگیر کنند و انتظار داشته باشند تا ماشین به کارآیی بیش تر عمل کند. برنامه درسی، فرصت های دیگری متنوع از جمله درسهای گوناگون و فعالیت های انفرادی شامل می‌شود. همان طور که موقعیت در یک کلاس، ملاک موفقیت در کل برنامه درسی نیست موفقیت در برنامه درسی

نیز لزوماً به معنای کسب قابلیت دانش آموز در یک زمینه خاص نمی باشد. از این رو توجه به نتایج سطوح سه گانه در برنامه ریزی آموزشی ضروری است [۲۷].

برنامه ریزی درسی

نوع دیگر برنامه ریزی آموزش و پرورش برنامه ریزی درسی است. برنامه ریزی درسی به یادگیری و طراحی عناصر و عوامل مختلف آن مربوط می شود. فرایند یادگیری به عوامل گوناگون ارتباط دارد که هر یک از آنها در جریان و چگونگی یادگیری موثر است [۲۸].

استعداد ها و تواناییهای فراگیرنده، محتوای برنامه درسی، نقش معلم، ارتباط متقابل دانش آموزان، فضای یادگیری و وسایل آموزشی هر کدام به نوعی در یادگیری موثر هستند. این عوامل باید به صورت یک مجموعه بهم پیوسته عمل کند و هر عامل جزئی از کل محسوب شود. برای مثال محتوای برنامه درسی بنا به شناخت و برداشتها که از ویژگی های دانش آموز به دست می آید انتخاب می گردد و فعالیت های مهم با توجه به فراگیرنده و نوع محتوا انجام می گیرد. مجموعه قواعد و ضوابطی که به همه عوامل و عناصر یادگیری منطبق و سازمان می دهد و به فعالیت های یادگیری نظام می بخشد برنامه درسی است. پس تعریف برنامه درسی عبارت است از «برنامه تربیتی، شامل کلیه تجربه ها، مطالعه ها، بحث ها، فعالیت های گروهی و فردی و سایر اعمالی است که شاگرد تحت سرپرستی و راهنمایی مدرسه انجام می دهد» [۲۹].

هدف:

به طور معمول در تعریف یادگیری گفته می شود در تغییر نسبتاً پایدار در رفتار یادگیرنده «یکی از ارکام یادگیری شناخت و آگاهی است یعنی اگر یادگیرنده به فهم و درک نایل نشود یادگیری تحقق پیدا نمی کند. منظور از فهم و درک، دانستن رابطه اجزای یک مفهوم و شناخت ویژگی های ذاتی آن مفهوم است [۳۰]. به عنوان مثال در مفهوم گروه در رابطه متقابل داشتن و احساس ها و ویژگی ها ذاتی است. اگر یادگیرنده این دو ویژگی را بشناسد و رابطه آنها را با یکدیگر بداند به درک و فهم این مفهوم می رسد هر قدر فرد به مراحل بالاتر شناخت برسد یادگیری نیز عمیق تر می شود. در همین مفهوم گروه اگر یادگیرنده بتواند «رابطه پویایی گروه را به دست یابی به هدف گروه» بررسی کند می گوییم به مرحله تجزیه و تحلیل رسید است. بنابراین هدف در فرایند آموزش چیزی جز «حد یادگیری» نیست. وقتی که از هدف های دوره ابتدایی و هدف های دوره راهنمایی و .. سخن گویم و تعیین هدف می کنیم در اصل حدی از یادگیری را برای آن دوره ها معین کرده ایم [۳۱].

بحث و نتیجه گیری

از مباحث فوق نتیجه گرفته می شود که زندگی انسان ابعاد مختلف دارد و هر بعد ناظر بر یکی از نیازهای اوست. نیازهای ماده بعد اقتصادی زندگی بشر را شکل می دهد و نیازهای اجتماعی و سیاسی را جلوه می سازند هر یک از جنبه های زندگی انسان وسعت و دامنه وسیعی دارد و او ناگزیر است دست به انتخاب بزند و مطابق علایق و نیازهای خود؛ هدف مناسب برگزیند. تعیین هدف های مطلوب، به دقت در تشخیص نیاز بستگی دارد. فردی را در نظر بگیرید که به کسب دانش بیش تر نیاز دارد. برای تامین این نیاز، رسیدن مدارج علمی بالاتر را هدف خود در نظر می گیرد با اینکه تعیین هدف در این کار اهمیت زیادی دارد و به تنهایی مفید به حال آن فرد تسیت و گرهی را نمی گشاید بلکه باید روشها و وسایل رسیدن به هدف را نیز انتخاب کند تا با به کار بردن دقیق و اصولی آنها، امکان تحقیق هدف ها فراهم شوند. فردی که در مثال می خواهد به مدارج بالای علمی برسد لازم است با مطالعه به تحقیق و مطالعه بپردازد و بدینوسیله به هدف نایل شود.

منابع و مأخذ

[۱] اعتدادی، محمد و همکاران (۱۳۹۹). اجرای طرح آموزش و یادگیری آنلاین در مدارس استان اصفهان در دوران شیوع بیماری کووید-۱۹، پیشرفت های نوین در علوم رفتاری، ۴۴، ۲۴-۱۲.

- [۲] جعفری کمانگر، فاطمه و فروغی، عبدالکریم (۱۳۹۸). مقایسه اثربخشی روش تدریس بدیعه‌پردازی با سنتی بر درس انشای دوره ابتدایی. راهبردهای نوین تربیت معلمان، ۸، ۷۴-۴۷.
- [۳] حمزه لو، زهره و رحیمی، سعدا (۱۳۹۹). بررسی کیفیت آموزش و یادگیری در فضای مجازی شاد از نظر دانش‌آموزان دوره ابتدایی در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸، پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۲۹، ۱۴-۱.
- [۴] سیف، علی‌اکبر (۱۳۹۴). روان‌شناسی یادگیری و آموزش. تهران: انتشارات آگاه.
- [۵] شریفی نتاج، سهراب (۱۳۹۶). دلایل بی‌توجهی دانش‌آموزان به درس فلسفه و منطق، رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی، ۶۷، ۷-۴.
- [۶] شعبانی، حسن (۱۳۹۵). مهارت‌های آموزش و پرورش، تهران: انتشارات سمت.
- [۷] طوسی زرام وردی، محمدجعفر (۱۴۰۰). مدیریت و بررسی علل و عوامل افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی آموزش و پرورش شهرستان نگاه (استان مازندران) در دوران بحران کرونا، پژوهش‌های نوین در مدیریت کارآفرینی و توسعه کسب و کار، ۳، ۶۸-۵۲.
- [۸] عالیخانی، زکیه و عالیخانی، غلامرضا (۱۳۹۹). اتخاذ روش آموزش مطلوب در دوران همه‌گیری کرونا، رهیافت‌های نوین در مطالعات اسلامی، ۵، ۵۱-۳۵.
- وزا عباسی دره بیدی، احمد (۱۴۰۰). چالش‌های آموزش مطالعات اجتماعی در دوران کرونا از نگاه دانش‌آموزان، پژوهش در مطالعات اجتماعی دانشگاه فرهنگیان، ۳، ۲۲-۱.
- [۱۰] فتحی و اجارگاه کورش (۱۳۸۱). نیاز سنجی آموزشی «الگوها و فنون». تهران: آینده
- [۱۱] کاظم پور، اسماعیل و تراب نژاد، سمیرا (۱۳۹۶). تأثیر آموزش به روش بحث گروهی بر مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان، فصلنامه مهارت‌های روانشناسی تربیتی، ۸ (۳)، ۴۹-۶۲.
- [۱۲] کدخدایی، مریم و سلیمانی، آمنه (۱۳۹۴). مقایسه آموزش به روش بدیعه‌پردازی و روش سخنرانی برافزایش خلاقیت دانش‌آموزان دختر و پسر پایه سوم ابتدایی زرین‌شهر، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، سال دوازدهم، دوره دوم، شماره ۱۳۰، ۴۵-۱۱۹.
- [۱۳] کدیور، پروین (۱۳۹۰). روان‌شناسی یادگیری، تهران: نشر سمت.
- [۱۴] کریمی، فرهاد و همکاران (۱۳۹۳). تأثیر سه روش بحث گروهی درباره معماهای اخلاقی، گفتگو در گروه‌های کوچک به روش مشارکتی و سخنرانی، بر رشد قضاوت اخلاقی دانش‌آموزان دختر پایه دوم متوسطه. پژوهش‌های نوین روان‌شناختی (روان‌شناسی دانشگاه تبریز)، ۳۳، ۱۹۵-۲۳۹.
- [۱۵] لطف‌آبادی، حسین (۱۳۹۵). آموزش شهروندی ملی و جهانی همراه با تحکیم هویت و نظام ارزشی دانش‌آموزان، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۳، ۴۴-۱۱.
- [۱۶] محسن پور، بهرام (۱۳۷۶). برنامه ریزی آموزشی. تهران: مدرسه
- [۱۷] محسن پور، بهرام (۱۳۸۲). مبانی برنامه ریزی آموزشی. تهران: سمت
- [۱۸] معروفی، یحیی و مولودی، مظفر (۱۳۹۴). تأثیر روش تدریس بدیعه‌پردازی بر پرورش خلاقیت دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۶، ۴۴-۳۳.
- [۱۹] ملکوتی، محمد (۱۳۹۸). تدریس در گروه‌های کوچک (بحث گروهی). راهبردهای آموزش (راهبردهای آموزش در علوم پزشکی)، ۲ (۴)، ۱۸۷-۱۸۳.
- [۲۰] ملکی، حسن (۱۳۸۴). برنامه ریزی درسی «راهنمایی عمل». مشهد: پیام

- [۲۱] ملکی، فخری (۱۳۹۳). ویژگی‌های برنامه‌ی درسی فلسفه در کشورهای گوناگون، رشد آموزش معارف اسلامی، ۵۵، ۵۰-۵۲.
- [۲۲] مؤمنی مهموئی، حسین و اوجی نژاد، احمدرضا (۱۳۹۹). تأثیر به‌کارگیری الگوی تدریس بدیعه‌پردازی بر پرورش خلاقیت دانش‌آموزان در درس انشا، مجله تازه‌های پژوهش در برنامه‌ی درسی، ۱(۳)، ۹۲-۸۱.
- [۲۳] میرباقر آجر یز، ندا و رنجبر، نرگس (۱۳۹۷). مقایسه آموزش سنتی و بحث گروهی در آموزش بالینی دانشجویان پرستاری، فصلنامه علمی دانا، ۱(۳)، ۱-۱۰.
- [۲۴] نقیب‌زاده جلالی، میر عبدالحسین (۱۳۹۹). نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش، تهران: کتابخانه طهوری.
- [۲۵] یاری، علی (۱۴۰۰). مدیریت و واکاوی عوامل مؤثر بر ترک تحصیل دانش‌آموزان مدارس ابتدایی پسرانه و دخترانه شهرستان زرین‌دشت در دوران شیوع بیماری کرونا، پژوهش‌های نوین در مدیریت کارآفرینی و توسعه کسب‌وکار، ۴، ۳۶-۵۱.
- [26] Curran, G. M. (۲۰۲۰). Implementation science made too simple: A teaching tool. *Implementation Science Communications*, ۲۷(۱), ۱-۳.
- [27] Elfirdoussi, S., Lachgar, M., Kabaili, H., Rochdi, A., Goujdami, D., & Elfirdoussi, L. (۲۰۲۰). Assessing distance learning in higher education during the COVID-۱۹ Pandemic, *Education Research International*, ۱۳, ۱-۱۳.
- [28] Fauzi, I., & Khusuma, I. H. S. (۲۰۲۰). Teachers' elementary school in online learning of Covid-۱۹ pandemic conditions. *Journal Iqra': Kajian Ilmu Pendidikan*, ۵(۱), ۵۸-۷۰.
- [29] Greene, J. C. (۲۰۱۷). *Mixed methods in social inquiry*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- [30] Ivankova, N., & Wingo, N. (۲۰۱۸). Applying mixed methods in action research: Methodological potentials and advantages, *American Behavioral Scientist*, ۶۲, ۱-۲۰.
- [31] Leontyeva, I. A. (۲۰۱۸). Modern distance learning technologies in higher education: Introduction problems. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, ۱۴(۱۰), ۱-۸.